

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT
MAJ 1973 6.ÅRG. NR. 2

udgives af
Marinehistorisk Selskab
Selskabet Fregatten Jyllands
Venner og Selskabet Orlogs-
museets Venner

redaktion og ekspedition
Cand.mag.Hans Chr. Bjerg
Akademivej 35, 3.tv.
2800 Lyngby tlf. 87 01 72
pr. 1.7.1973:
Jellerød Have 117
2980 Kokkedal 86 18 28

udsendes
4 gange om året til medlemmerne af de tre udgivende selskaber

abonnement
kan tegnes gennem de udgivende selskaber eller ved henvendelse til ekspeditionen

eftertryk
med kildeangivelse tilladt

forsiden
viser forsiden på den kgl.
resolutionsbog for Søetaten
for året 1750. Rigsarkivet.

Det er velkendt for dette tidsskrifts læsere, hvor ringe kår den maritimhistoriske og marinehistoriske forskning har her i landet.

Selvom der er sket fremskridt på dette felt i de senere år, så er situationen dog langtfra tilfredsstillende.

Karakteristisk for billedet er, at kræfterne, der sættes ind, spredes for meget og mon ikke den tanke har meldt sig hos mange marinehistoriske interesserede og forskere, at det var på tide, at der tilstræbes en koordinering.

Marinehistorisk Selskab overvejer for tiden at indkalde til en almindelig maritimhistorisk konference, hvorpå der kunne gøres status over den mangesidige forskning, der idag drives inden for det maritimhistoriske felt.

Det ville i denne forbindelse være gavnligt, om en sådan status kunne bevirke, at samarbejdet fremover institutionaliseredes under en eller anden form, således at vi virkelig kunne opnå en optimal udnyttelse af de ressourcer, der er til rådighed.

HANS CHRISTIAN BJERG

VRAGENE I ØRESUND AF DANSKE KRIGSSKIBE FRA 1801 OG 1807

Medens der gennem tiderne har været stor interesse for slaget på Rheden 1801, forspillet, dets forløb og dets betydning, har der været forbavsende lidt interesse omkring, hvad der egentlig blev af de deltagende skibe, der ikke nåede i sikker havn efter slaget. I august-nummeret af Marinehistorisk Tidsskrift bringes en artikel af Jens F. Schou Hansen, hvori denne, der er svømmedykker i sin fritid, efter flere års undersøgelser såvel af farvandet ud for København som af tilgængelige arkiver, offentliggør beretningen om de danske krigsskibes skæbne 1801 og om dem, der blev sænket af englænderne 1807, og hvor man kan finde resterne af disse skibe idag.

Hans Chr. Bjerg

Fregatten Jylland

Generalforsamling

I sin årsberetning nævnede formanden, kommanderkaptajn K.Hertz, bl.a.:

Bestyrelsen havde i det forløbne år fortsat bestræbelserne for at skabe en økonomisk og organisatorisk basis for fregattens fortsatte eksistens.

Udvalget, som i fællesskab med Fællesudvalget for Fregatten Jyllands Bevarelse, var nedsat for med udgangspunkt i den bebudede revision af museumsloven at undersøge mulighederne for at etablere fregatten som et kulturhistorisk specialmuseum, havde haft foretræde for kulturministeren. Udvalget havde bl.a. drøftet med ministeren den såkaldte helhedsløsning, som indebar, at fregattens videre skæbne blev koblet sammen med den endelige løsning af landets sømilitære museumsforhold.

Det gode samarbejde med Søværnets ledelse har givet sig udslag i, at selskabet har fået lov til at flytte sit kontor til Museumsmagasinet i Bohlendachhuset på Holmen. Dette er sket pr. 1.6.1972.

Bestyrelsens arbejde har i det forløbne år været sat ind på 1) at få et til dato ført kendskab til fregattens tilstand og 2) at opnå en smidigere organisation end den hidtidige af fregatadministrationen.

- 1) Bl.a. med dette formål har bestyrelsen aflagt flere besøg i fregatten og har samtidigt haft drøftelser med Ebeltoft bys myndigheder. I sept. 1972 opholdt et medlem af bestyrelsen, oberstløjtnant Skjødt, sig på fregatten. Under opholdet søgte denne at iværksætte en bedre service for de besøgende, bl.a. i form af opsætningen af skilte o.l. I begyndelsen af december 1972 aflagde repræsentanter for bestyrelsen sammen med repræsentanter for vore førende traskibsværfter et besøg på fregatten, hvor den blev gået grundigt efter i sømmene, og hvor man vurderede bevaringsmulighederne. Uden at gå for meget i detaljer kan de sagkyndiges vurdering konkluderes i, at skulle fregatten bevares som et flydende skib, måtte det meste træværk fra et par meter over vandlinien og opefter udskiftes. Kølspængningen er så betydelig, at de langskibs styrkeforhold befrygtes betydeligt svækket, så der er en risiko

for, at skibet vil knække. De i de senere år foretagne reparationer vakte ikke begejstring hos de sagkyndige. Det var disses mening, at enhver tanke om nogensinde at få fregatten bragt tilbage til en tilstand med rejste master m.m. måtte betragtes som utopi.

- 2) Som bekendt er det i 1952 etablerede "Fællesudvalget til fregatten Jyllands Bevarelse" det officielle organ, der samler alle interesserede foreninger i et samarbejde for at bevare fregatten. Udvalget er tillagt administration, forvaltning af officielle midler og beføjelser til henvendelse til myndigheder og offentlighed. Det i 1936 dannede "Selskabet Fregatten Jyllands Venner" er i sin form en privat forening, der i 1952 indgik under det officielle fællesudvalg. Forholdet har imidlertid været det, at selskabet reelt har virket som et forretningsudvalg. Dette faktiske forhold er nu søgt institutionaliseret, hvilket har vist sig praktisk under det sidste års intensive arbejde med fregatsagen. Sagen har været drøftet med fællesudvalgets kompetente personer og ved skrivelse af 17. januar 1973 har fællesudvalget autoriseret selskabet til at overtage administration og drift af vedligeholdelse af fregatten Jylland i det omfang, som fællesudvalget hidtil har varetaget dette. Det pålægges endvidere selskabet at fremsætte konkret forslag til den fremtidige organisation af arbejdet for bevarelsen af fregatten, og indtil denne formelle side af sagen er i orden, er selskabet bemyndiget til at gennemføre de foranstaltninger, der findes onskværdige, herunder henvendelser til myndigheder og til offentlighed, ansættelse eller afskedigelse af personale samt rådighed over de økonomiske midler, som er stillet til disposition for fregatten Jyllands bevarelse.

Denne autorisation har bl.a. gjort det muligt for selskabet at træde i direkte kontakt med Kulturministeriet og de derunder nedsatte museumsudvalg m.v. og selvfølgelig håber bestyrelsen, at det dermed skulle være muligt bedre at kunne følge sager op. Om sagerne kan fores til afslutning, bliver nok en anden sag.

Selskabets bestyrelse består p.t. af:

Kommandørkaptajn K.Hertz (formand)
 Konservator V.Topsoe-Jensen (næstformand)
 Civilingeniør H.E. Raun (kasserer)
 Politiassistent S.A. Jensen
 Arkivar, cand.mag. Hans Chr. Bjerg
 Overlæge J. Hornbeck Baastrup
 Oberstløjtnant A.V. Skjødt
 Direktør E. Friisager

SVAR TIL KONTREADMIRAL WESCHE

I Marinehistorisk Tidsskrift 1/1973 har kontreadmiral Wesche skrevet et indlæg mod at bevare fregatten Jylland. Bestyrelsen for selskabet fregatten Jyllands Venner har med interesse læst indlægget bl.a. fordi en stadig debat om emnet kun kan være af det gode. Bestyrelsen må dog erklære sig uenig i Wesche's syn på fremtiden. I øvrigt henviser vi til den kulturhistoriske redegørelse om bevaringsmotiverne for fregatten, som har været offentliggjort i Marinehistorisk Tidsskrift 4/1969. Forholdene omkring fregattens lækage på Holmen efter den anden verdenskrig er som Wesche gør opmærksom på, forkert gengivet i detaljer i brevet til Kulturministeriet, hvilket bestyrelsen naturligvis beklager, men det er vanskeligt at se, hvad dette har med bevaringsproblematikken at gøre, og synes ganske at være uden betydning for fregattens fremtid. Hvad angår de bestræbelser, der nu gøres fra bestyrelsens side, henvises der til referatet af formandens årsberetning, som gengives andetsteds i tidsskriftet.

Bestyrelsen

Selskabet Fregatten Jyllands Venner

Marinehistorisk Selskab

Efter den afholdte generalforsamling, hvor formanden, kommandørkaptajn R.Steen Steensen causerede over emnet "De danske kongers skibe", består styrelsen nu af:

Kommandørkaptajn R.Steen Steensen (formand)
 Museumsleder, cand.mag. J.H.Barfod (sekretær)
 Salgschef Knud Jespersen (kasserer)
 Arkivar, cand.mag. Hans Chr. Bjerg
 Kommandørkaptajn E. Borg
 Overlæge J.H. Baastrup
 Stud.mag. Benny Christensen

DEN MARINEHISTORISKE FORSKNING OG SØVÆRNETS
MUSEUMSPROBLEMER - EN SUPPLERENDE KOMMENTAR

Af museumsdirektør B.Munthe Morgenstierne

I dette tidsskrifts februar-nummer bragte arkivar Hans Chr.Bjerg en interessant historisk redegørelse om den marine-historiske forskning og Søværnets museumsproblemer, som dog, hvor talen er om Orlogsmuseet, ikke synes ganske korrekt.

At betragte Orlogsmuseets komite som et "semi-officielt" organ kunne bibringe offentligheden den opfattelse, at museets status skulle være af speciel karakter. Helt i overensstemmelse med loven for kulturhistoriske museer (§ 3) er Orlogsmuseet som praktisk talt samtlige danske specialmuseer en selvejende institution. Det er også af kulturministeren anerkendt som tilskudsberettiget museum ved særlig bevilling på finansloven og er naturligvis dermed underlagt Kulturministeriets ressort. Orlogsmuseet er således hverken "ved at etablere sig" eller "ved at bringe sig ind under Kulturministeriet". Museet vil altid være interesseret i en debat om de meget væsentlige forhold, Bjerg berører, men den bør hvile på et helt realistisk grundlag.

Jeg vil gerne benytte anledningen til at erklære mig for helt enig med arkivar Bjerg i, at den nuværende museale situation med Orlogsmuseets og Flådestation Københavns på visse museumsfaglige områder sammenløbende - ja, næsten konkurrerende aktiviteter er ganske uacceptabel. En faglig forsvarlig og økonomisk rationel løsning bør derfor findes snarest muligt. Dog mener jeg ikke, at Orlogsmuseets "grundproblem" er af teknisk-organisatorisk art, men derimod det, man har fælles med de fleste museer: at formidle sin viden og sine forskningsresultater til alle - også til andre end en snæver, specielt interesseret kreds. Vor tids levende kulturhistoriske museer er nu engang ikke mere rene genstands- og arkivaliesamlinger, men institutioner, som i kraft af deres aktiviteter - indsamling, bevaring, forskning og formidling - udgør en del af det kulturmonster, samfundet ønsker at bevare for eftertiden. Hans Chr.Bjerg synes således ikke at have været opmærksom på den sidste, men dog overordentlig vigtige museumsfunktion, formidlingen.

Mon Søværnet egentlig behøver at have et museumsproblem?

ET DANSK U-BÅDS-PROJEKT 1808

ved

HANS CHR. BJERG

I en lille artikel har jeg her i tidsskriftet (2/1972) offentliggjort nogle bidrag til undervandsbådens forhistorie. Jeg omtalte her bl.a. Wodskous u-bådsprojekt fra 1815, som Søetatens Konstruktions Commission nægtede at behandle. Det viser sig imidlertid, at man allerede i 1808 behandlede et projekt til en u-båd indsendt af Garder til Fods Windstrup. Omend Søetatens teknisk kyndige ikke kunne gå ind for projektet, havde man dog mange rosende ord til overs for det. Nedenstående, der er udpluk fra Konstruktions Commissionens protokol nr. 58, fortæller om dette ejendommelige projekt. Den oprindelige ortografi er bibeholdt.

Tirsdagen den 8de Martii indkom fra Collegiet følgende Skrivelse med Bilag og Modell:

Til Commissionens snarest Bedømmelse sendes hermed en Modell med Bestemmelse til en Machine hvis Hensigt er at et Menneske derudi skulle kunne opholde sig for at beskadige Skibe under Vandet.

Forklaring over Medfølgende Modell
af Windstrup Garder til Fods
Til Deres Kongelige Højhed Kronprindsen

Machinen i sig selv bliver paa den Facon, som den er i Bygningen, undtagens Halens Bevægelse; den bliver længere tilbage, da den derved faaer en mindre Modstand i Erectionen formedelst den der er tyndere og kan vande Machinens Overklædning gandske uvedkommende, og man tillige vinder mere Rom i Machinen for Luftens længere Vedligeholdelse.

For at give den fornødne Oplysning over Machinens øvrige Dele, nedsættes følgende Paragrapher:

§ 1

Hvorledes Machinen trækkes frem i Vandet?

Det skeer med de ved Siden af Machinens Hoved liggende Snekkeflyer, som bliver trukket indvendig med en Vrangel paa Kamhiulets Axel.

De trende igiennem Kiølen staaende Axler, paa hvis inderste Ende er et Drev, som trækkes med et Kamhiul, paa hvis Axel er ligeledes en Vranghel, disse sidste Flyer tiener til at drive den op og ned i Vandet; til disses Hielp er der i Machinen et kalfatret Dæk, og under Dækket er Lasten deelt i 3 Rom, da bliver det forreste og det bageste Rom lastede med Baglastjern til den holder sin lige vægt i Vandet, saa bliver denne Last naglet fast at den bliver paa sit Sted; er den nu for svær at trække ned i Vandet, da pomper man Vandet ind i det mitterste Rom til den bliver let at bevæge op og ned i Vandet, vil man siden have den til at gaa let over Vandets Overflade, da pomper man Vandet ud med en anden Pompe, da gaaer den let oven i Vandet.

§ 3

Naar man nu kommer til et fiendtlig Skib, og har taget sin Plads ved Kiølen, da bruger man Brækjern og Klaphammere til at brække Kobberforhudningen fra med, om der er nogen, og er der ingen, da borer man et lidet Bor tvende Huller i Skibet, hvori der bliver skruet tvende Bolte med et Hul igiennem Hovedet, hvortil man gjør sig fast med de tvende Linier som og sees paa Modellen.

§ 4

Naar man nu saaledes har gjort sig fast, da borer man først med et lidet Bor ind i Plankerne, derefter borer man med et Centrum-Bor, hvis Centrumtaper gjort med en Skrue og saa tyk at den gaaer stift i det forud borede Hul, saa trækker det sig selv til Træet og holder sig tillige stivt at det ikke er svært at styre, det Centrum-Bor borer et Hul paa 4 Tommer Diameter; Naar det nu er igiennem, sætter man en Prop i Hullet, som og sees i Modellen, naar der nu bores med 3 Bor af Gangen, da kan det ikke blive saa Langvarig. Naar man da har boret saa mange Huller, som man troer at være tilstrækkelig, saa tager man alle Propperne ud paa eengang og gaaer bort.

§ 5

Skulde det skee at det skulde mærkes at Skibet blev Læk, som dog ikke er at formode at det skeer før Tiden, men skulde det skee, at de sætter en Tømmermand ud for at undersøge Skibet, da bruges den Harpun, som ved Modellen er anviist.

Saugen som sider ved den anden Side, tiener til i paakommende Tilfælde om det var engang at Stormen bar paa et Sted hvor man ønskede at faae dem satte paa Grund, da gaaer man om Natten ud og forkiler deres Roer og skiaerer Ankertouget over og lader dem drive.

§ 7

For at komme ud af Machinen under Vandet, da betiener man sig af det Harnisk, som og er i Modellen anviist, det bliver syet Vandtæt og med en Kobbermaske for Ansigtet, hvori der kommer Glas for Øjnene og en Læderslange for Munden hvorigienem man tager Luften fra Machinens underste Deel for at erholde den friske Luft, da den slette holder sig immer oven paa, naar man staaer op i dette Harnisk, da aabner man Luggerne, og sidder med den halve Krop over Machinen, inden for Harnisket bliver ligeledes Lugger til at gaa op i en Fals til at passe Vandtæt ligesaa godt som den udvendige.

§ 8

Halen tiener til Roer, da den er bevægelig, og man kan styre med den hvorhen man vil, og hvad den ikke kan, da kan man hielpe den med de ved Siderne liggende Snekkeflyer ved at trække stærkere med den ene og holde stille med den anden.

§ 9

Til at faae Luften ud og ind i Machinen under Vandet, dertil bruges tvende Læderslanger, som hosstaaende Figur udviser, af det ene gaaer den gamle Luft ud og af det andet gaaer den nye Luft ind.

§ 10

For at see hvorledes den gaaer i Vandet, da bliver derpaa Bordet gjort en Transporteur og med et Lod saaledes at man kan see hvormange Grader den stikker op eller ned, som hosstaaende Figur viser: No 1 hvorledes den gaaer op og No 2, hvorledes den gaaer nedad, og da hænger disse visere alletider Lodrette.

§ 11

For længere at bevare Lyset at det ikke qvæles i den slette Luft, da den alletider holder sig oven paa, sætter man Lyset paa Gulvet, og for at faae det til at lyse paa Bordet, betiener sig af paraboliske Spiele, som hosstaaende Tegning

udviser, No 1, er et Speil, hvori Lyset kaster sine Straaler, det Speils Focus falder igien i Speilet No 3, og saa højt over Bordets horizontale Linie, at dets tilbagekastende Straaler kan overstryge Bordets Overflade.

No 2 er ligeledes et Speil, som opfanger de over Bordet gaaende Lysstraaler og kaster dem igien tilbage i samme Punct som No 1, det hjælper tillige at en Skygge med en Haand eller anden Gienstand ikke saa aldeles borttager Lyset fra det Stød, hvor man ønsker at see.

§ 12

For at see hvor dybt man er under Vandets Overflade, bruger man Fluttør af Kork og en tynd Linie med Knuder paa, som man kan have paa hver 3 Alen, og saa med Knudernes Antal naar man lader Fluttøren løbe op, erfare hvormange Alen man er under Vandskorpen, Jeg sætter: Figur No 1 af hosstaaende Tegning er Machinen, No 2 Vandets Overflade, nu lader man Linien No 3 løbe op med Fluttøren A, og da kan man have ved: b, c, d, e, f, g, og saa videre paa hvert Sted et Stykke Træ, og paa hvert Stykke et Bogstav, og da seer man naar den er løben saa højt, som den vil, hvormange Alen den er løben op.

§ 13

For at sidde magelig i Lugerne naar man er oppe i Harnisket, at ikke Vandets Tryk bliver for svært at bære, bruger man et Skud, som gaaer i 2 False, som Figur No 1 viser, A Bielken (se Tegning!) i Machinen, b er det Skud, som skydes frem naar Lugen lukkes ned og cc er de 2 False, som gaaer til Lugen ved begge Sider, naar nu Lugen lukkes ned, da tiener den til at bære ved den ene Side, og ved den anden Side gaaer den heelt igiennem, Skuddet sees af Figur No 2, Figur No 3, er Lugen at see ovenfra, naar man har Skuddet for, da kan man sidde magelig derpaa, og der bliver ikke større Aabning end at Knærne kan fylde op saa bærer det heele Lasten af Vandets Tryk paa Harnisket.

- o -

Fredagen den 11te Martii vare nogle af Commissionens Medlemmer samlede for at undersøge den af Winstrup ved Garden til Fods inventerede Machine til at beskadige Skibe med under Vandet; bemeldte Winstrup mødte efter tilsigende, og afgav Forklaring over de ham gjorde Spørgsmaale.

Tirsdagen den 22de Martii var Constructions og Artillerie Commissionerne samlede, Derefter ventilerede Constructions Commissionen om Winstrups opfundne Machine.

Løverdagen den 26de Martii blev til Collegiet indsendt følgende Skrivelse:

Det af Garderen Windstrup opfundne Fartøj viser unægtelig, at han er begavet med Opfindelses Evne, og at han har tænkt meget over Indretningen af en Machine, hvormed han har troet at det vilde være mueligt at gaae under Vand og beskadige Skibe.

Efter nøje at have undersøgt Modellen, og efter at have hørt Windstrups mundtlige Forklaring, er Commissionen endnu ikke fyldestgiort i Henseende til Mueligheden i at udføre ved denne Machine, hvad der er lovet.

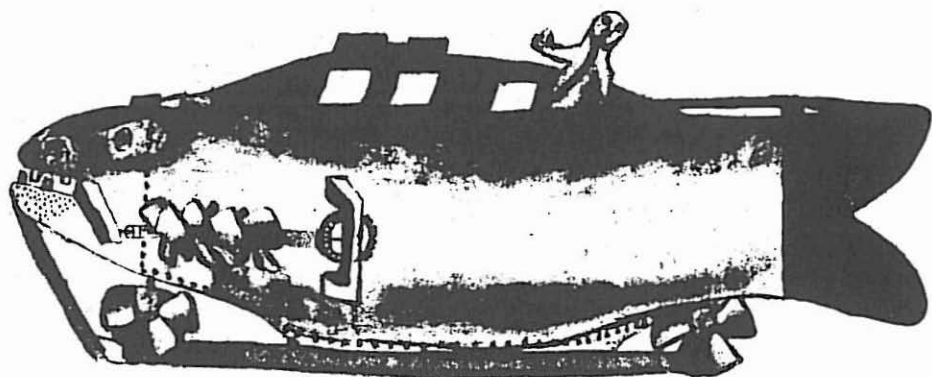
Der er ingen Maalestok enten til de med Forklaringen følgende Tegninger eller til Modellen; men, efter en af Windstrup opgiven Dimension, kan man slutte at Fartøjets Længde bliver 32 Fod. I stille Vand vilde det vel være mueligt at bevæge Machinen ved de i Forklaringen saa kaldte Snekkeflyer som ligne en usammenhængende Vandskrue; men er der Strøm vilde det være vanskeligt, og imod Strømmen rimeligviis umueligt. Til at kunne frembringe Bevægelse fremad, saavelsom op og ned, maae der desuden gaae fire Axler igiennem Machinen, hvilke maae kunne gøres og holdes vandtætte.

Dersom det end og antoges for mueligt, at lægge og forføje Machinen ved Kiølen af et Orlogskib, saa synes der alligevel at være uoverstigelige Hindringer i Vejen for at Bore de, til Hensigten fornødne Huller, og det i den Tid, som dertil kunde gives.

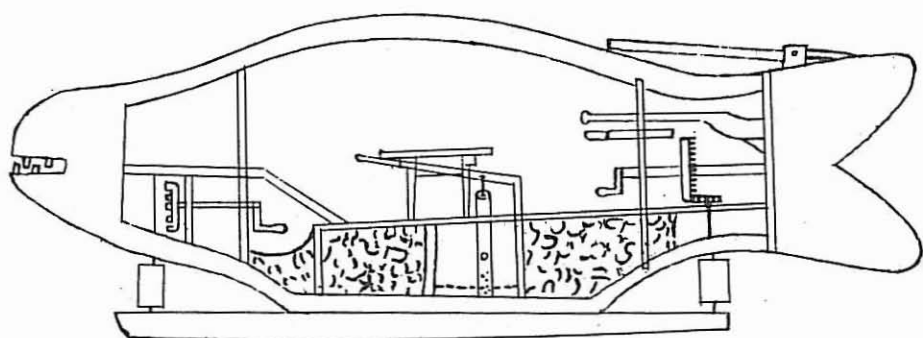
Det er højst urimeligt at formode, at man ved at bore saamange Huller skulle stedse træffe imellem Spanterne; skal der bores Huller af fire Tommers Diameter igiennem Planker og Spanter, hvormegen Tid vil det ikke tage?

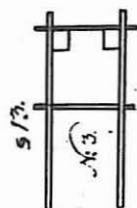
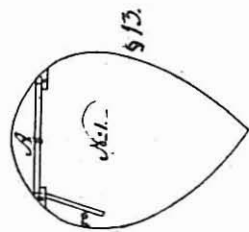
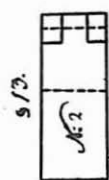
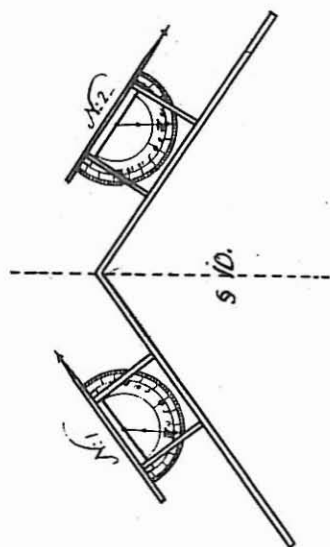
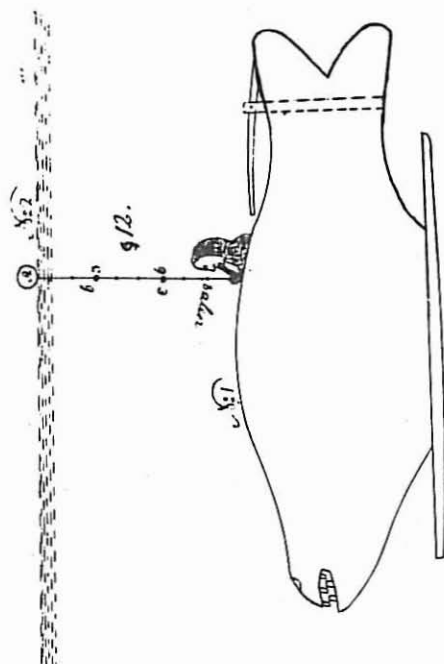
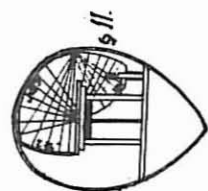
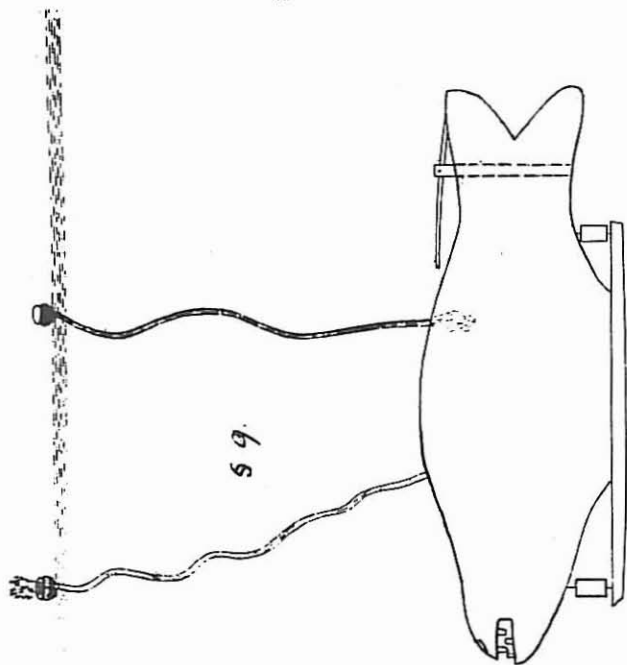
Det i Forklaringen over Machinen saa kaldte Harnisk, er en Lædertøje, som skal være syet vandtæt og slaaet til Lugen, saa at Folkene, medens de bore Hullerne, kan i denne holde sig uden for Machinen.

Kunde der faaes Læder, som var stærk nok til at bære Vandets Tryk i en Dybde af meer end 20 Fod, saa vilde det rimeligviis være saa tykt og ubøjeligt, at Folkene ikke beqvemt kunne arbejde, om de endog kunne udholde Vægten af Vandet.

5. 1/4 2.

Det er ikke mueligt at forskaffe frisk Luft i Machinen paa den af Windstrup beskrevne Maade. Kunde de foreslaaede Læderslanger, hvorigiennem den usunde Luft skal bringes ud, og den reene gaae ind, ved Kork-Bøjer endog bringes højt nok over Vandskorpen for at frie den for Indløb af Vand; saa maatte der dog anbringes Ventilatorer for at drive den urene Luft ud; og det er ikke at formode, at Bøjerne kunne flyde ubemerkt i Nærheden af Skibet.

At vilde forekomme at Lyset ikke skal slukkes i den urene Luft ved at sætte det under Bordet, er baade urimeligt og falsk. Den værdste Deel af den urene Luft er Kulsyregas, denne er tillige den tungeste og staaer derfor underst. I denne kan intet Kreatur leve og ingen Ild brænde, og dersom Luften over Bordet er saa ureen at Lyset kan ikke brænde, saa kan Folkene heller ikke indaande den.

Windstrup siger meget rigtigt, at Machinen maae gaae aldeles under Vandet, naar der kommer et fiendtlig Skib saa nær, at man kan befrygte at den Mand som styrer kan sees. Hvorledes vil han da i en saadan Afstand under Vandet see at styre til eller finde Skibet? Den bekiendte Halley, som gjorde Forsøg og selv gik ned med Dykkerklokken, har sagt: at naar det var tykt Vejr og Soegang, var det gandske mørkt under Vandet.

Paa disse Grunde tør Commissionen ikke anbefale den af Windstrup opfundne Machine til derved at udføre hvad han har lovet. Imidlertid erkiender man at han har givet Prøve paa et opfindsom Hoved, og at han har overtænkt, saavidt hans Kundskaber gaae, hvorledes han troede at kunne overvinde alle de Vanskeligheder, som han var i Stand til at forestille sig.

Commissionen skulde derfor særdeles anbefale ham til Collegiets Bevaagenhed for hans patriotiske Iver, og den Flid og Umage han har gjort sig.

Modell og Forklaring følger herved tilbage.

Constructions Commissionen d. 26de Martii 1808.

DE SENERE AAR AF
ADMIRAL NIELS BARFODS LEVNETSLØB

af

H.D. LIND

(fortsat fra MHT 3/1972)

Retten solverede, at Fiskalen burde forskaffe behørigt Vidner og fare fort med Processen. Saaledes slap Barfod for at hans Sag blev behandlet paa den korte Proces' summariske Maade, hvis Udfald ikke kunde være tvivlsomt, og blev fri for selv at føre Vidner.

Nu paafulgte fra 15. juni et vidtløftigt Forhør af ikke færre end 47 Vidner. Deriblandt var tjensgørende paa alle større Skibe i Barfods egne Eskadre samt paa "Ebenetzer" og "Christian IV" i Gyldenløves Hovedstyrke. Befalingsmænd af alle Grader mødte frem: 5 Kommandører, 2 Kom. Kaptajner, 6 Kaptajner, 4 Kaptajnløjtnanter, 14 Løjtnanter, 1 Kadet, 1 Volontør og 9 Styrmand. Besvarelsen fylder 66 Foliosider i Forhørsprotokollen.

Vidnerne, der alle blev taget i Ed, var ikke paa alle Punkter habile; meget kunne de ikke erindre, men tilsammen dannede disse Vidnesbyrd sammen med Barfods Erklæringer et Billede, som maatte være nogenledes overensstemmende med Sandheden.

Det viste sig da rigtigt, at General-Admiralen d. 28. September Kl. 8te havde givet Signal om at søge Fjenden, der viste sig i Læ, og at Vice-Admiralen pligtskyldigst havde repeteret Signalet for sin Eskadre, men Spørgsmaalet var, om han ogsaa derefter satte Befalingen i Værk, bl.a. ved at formere Sejl. Herom var Vidnerne uenige; en større Del mener, at Barfod den Dag laa med smaa Sejl, saa han ikke kom Fjenden saa nær som han burde, og Følgen af Langsomheden blev, at han først henimod Aften kom i Højde med den fjendtlige Avantgarde, som derpaa benyttede Lejligheden til at holde rumskøds af.

Forinden havde General-Admiralen Kl. 2 tilsendt Barfod et nyt Signal om at forcere Sejladsen, men atter her var Vidnerne uenige. Nogle mente, at Signalet ikke blot blev repeteret, men ogsaa efterlevet, medens andre udtalte, at der ikke i Eskadren blev sat de Sejl til, som der burde, men kun Foremarssejl og Fok. Disse Vidner forklarede, at "Justitia" havde maattet stryge sin Fok for ikke at komme de andre Skibe, der var for-

ude, forbi. Især var det sket for ikke at løbe paa "Jylland", uagtet dette Skib søgte at indrette sin Fart efter "Justitia".

Nogle paastod, at Afstanden mellem Eskadrens første Skib "Sophia Hedeveg" og "Justitia" og dennes igen fra "Christian IV" i Corps de Bataille var for stor, en Fejl, som først blev rettet henad Aften, da de forreste Skibe brasede op for at oppebie deres Admiral, saa at Linien blev bedre sluttet. Der var omtrent Enighed om, at nogle af Avantgardens Skibe havde sejlet i længere Afstand fra Fjenden end andre, saa at "Justitia" maatte holde sig tilbage for at faa Samling paa Eskadren. Et andet Vidne anførte, at "Justitia" under den Bidevinds Sejlads, som baade Ven og Fjende brugte, ikke vilde luve op mod Vinden, saa at dens Agtersejls kunde tvinge Skuden frem. Aabenbart var Barfod ingen god Taler, der med Fynd kunde belægge sine Ord, men hvem kunde vente smidighed og Veltalenhed hos den gamle Soulk, der var øvet og prøvet paa Søen og kun havde sit Felt dér.

Forhørene fortsattes om Barfods Forhold paa Kampdagen 30. September, Kl. 8 havde General-Admiralen givet Signal til at holde af mod Fjenden i Ordre de Bataille, rumskøds, men der var vægtige Vidnesbyrd om, at Barfods Arrieregarde blev liggende til Luvart med ganske smaa Sejl. 2 å 3 Streger fra Corps de Bataille, mere end den burde efter Signalet. Derfor maatte Gyl-denløve Kl. 9 1/2 gentage Signalet for Barfod om at holde bedre af. Ikke faa Vidner bekræftede, at Barfod derpaa lod sætte flere Sejl til, f.Eks. Mærsejlene eller Storsejlene.

Kl. 3 fik Arrieregarden Signal om yderligere at forcere Sejl for at komme ned paa Fjenden, og en Kaptajnlejtant forespurgte Barfod, om de ikke skulde holde mere af paa Fjenden, men Barfod svarede, at han skulde gaa ned! Samme Vidne erkendte dog, at der blev sat mere Sejl til, men hvor længe de stod, vidste han ikke. Andre Vidner mener noget lignende; den afvekslende Sejlføring paa "Justitia" nødte den øvrige Arrieregarde til at følge dens Eksempel, saa at den ikke naaede Fjenden. Atter andre Vidner paastod, at Barfod satte flere Sejl til om Eftermiddagen og at Sejlene blev staaende indtil "Justitia" var kommet paa Post. I Virkeligheden maa det antages, at alle har været saa optaget af Vaagen og Arbejde, at der ikke har været Tanke om Kritik i Øjeblikket - eller om Kritik bagefter. I de Dage fulgte jo den ene Begivenhed efter den anden.

Under det lange Stræk ligeover for Fjendens Kanoner skete desuden et og andet, som hindrede Farten, hvorom Forhørene noksom vidnede. En gang hen paa Eftermiddagen var "Fyen" saa nær "Justitia", at Barfod maatte sakke agterud ved at opgive Sejl (opgive Fokken) (1). "Jylland" skar om Eftermiddagen "Justitia" paa Siden i Læ og maatte opgive sine Sejl for at Barfod kunde komme ham forbi. Hver Skibschef havde nok at gøre med Sejlingen, og Eskadrechefen mere end de andre. Det var ikke nok, at han selv alene efterkom General-Admiralens Ordre.

Arrieregarden naaede at komme Fjenden paa nært Hold. Nogle Vidner paastod, at ingen af Barfods Skibe kom indenfor Skudvidde, men de fleste forsikrede, at Eskadren kom saa nær, at man kunde lange Fjenden med Kanoner af forskellig Kaliber eller endog med Bueskud. Man kunde fra "Justitia" se Folkene paa den svenske Arriregarde i Stykportene, i Vant og Mærs. Man kunde høre Klokker ringe og Folkene synge "til Gebet". Ogsaa fra "Sophia Hedevig" kunde man se Fjenden ved Stykportene, og fra "Frederik IV" ogsaa kunde man skelne, om Kanonbesætningerne havde Skjorter eller Trøjer paa.

At Arrieregarden ikke greb ind i Kampen begrundes af flere Vidner saaledes: Signal om at attakere Fjenden havde man ikke set. Der var intet "Blodflag" hejst paa Generalskibet. Man ventede nærmere Ordre. Kl. 2 1/2 havde Gyldenløve været indenfor Skudvidde, og da Svenskerne beskød det nærmeste Skib "Ørnen", var de fjendtlige Kugler gaaet langt forbi Generaladmiralen, paastod nogle Vidner, uden at Gyldenløve havde optaget Kampen.

To Vidner paastod, at Svenskerne efter Evne undgik Kamp, og det er meget muligt, at begge Parter ønskede at udskyde en Afgørelse i det større. Svenskerne havde allerede tabt meget og ønskede ikke at sætte mere paa Spil; Danskerne havde vundet noget og havde lidet Haab om at vinde mere.

Medens Barfod var syg havde Retten fra 16. maj ladet afholde Forhør i Sagen mod Kommandør Hjort efter Gyldenløves Ordre af 11. Maj. Han var 30. September paa "Dronning Lovise" kommet Fjenden saa nær, at man kunde naa ham med en 1-pg.-ig Kugle. Vidnerne fremkom med saa mange Beviser for, at han ingen Ordre havde givet til Skydningen, at Forhøret allerede afsluttedes 19. Maj. Signalbogen for 1711 foreskrev jo "udi Batalje", at ingen maatte understaa sig at fyre noget Skud paa Fjenden, førend den overste Chef dertil gav Tegn, og at ingen maa skyde, naar han er saa langt fra Fjenden, at hans Skud ej gav god Effekt.

D. 4. Juli gjorde Gyldenløve Kongen opmærksom paa, at Barfod Gaarsdagen havde forlangt en ny Række Vidner afhørte, hvilket Retten, da han havde Loven paa sin Side, ikke havde kunnet nægte ham. Men da flere af disse Officerer og Styrmand m.m. allerede er eller snart vil blive udkommanderede, synes Forhøret saaledes at ophæves af sig selv.

I henhold til denne Skrivelse resolverede Kongen 14. Juli, at for at undgaa Vidtløftighed og flere Vidners Afhøring, og da Kongen forment, at man allerede var saa vidt avanceret ved Forhøret, at der kunde have en tilstrækkelig Oplysning og Underretning deraf med Sagens Beskaffenhed, saa var det Kongens Befaling, førend noget videre i den Sag blev foretaget, at en udførlig og omstændelig Beretning derom og Protokollerne over det holdte Forhør indsendes, Kongens nærmere Resolution indtil videre at afvente. Som Følge af denne Befaling erklærede Retten 15. Juli Forhøret sluttet og Retten hævet.

At Barfod havde fordret flere Vidner for Retten, skete naturligtvis i den Hensigt at lægge hans Sag saa klart som muligt, men han levede i en Tid, da det for den Anklagede først og fremmest kom an paa at lægge Domstolen saa mange Hindringer i Vejen som muligt. Den enevældige Konges Indgreb efter Gyldenløves Brev kunde vel betegnes som et Overgreb, eftersom det maatte kunde ventes, at Overkrigsrettens Forhør vilde ende med en Doms Afsigelse. Den udførlige Beretning, der kom til at foreligge, fik heller ikke nogen af Rettens Medlemmer, f. Eks. dens Præses, Trojel, til Forfatter, men derimod Admiralitetets Præsident, Gyldenløve selv.

Allerede 5. August var Skriftet udfærdiget, og det maa erkendes, at ingen andre af Søetatens Penneforere kunde have gjort det bedre. I et smukt Sprog og en for Kongen populær holdt Tone gaves et Resumé af den forte Retsprotokol (2), som jo skulde ledsage Fremstillingen. Stadig citerer han Vidnernes Udsagn og hvor de kan findes af Kongen, og Citaterne viser sig i alle Tilfældene at være rigtige. Det maa anerkendes, at et vanskeligt og spredt Stof her er sammenstillet paa en meget overskuelig Maade og det i Løbet af forholdsvis kort Tid.

Den væsentligste Anke, der kan rettes mod Fremstillingen er, at den har Gyldenløve til Ophav, da han var Part i Sagen. Det fremgaar af hans Brev til Kongen af 7. Marts, at der har været fremsat Kritik for Kongen over hans Flaadeledelse i September 1712. Det havde været nævnt, at han ved at anklage Barfod søg-

te at rense sig selv. Derfor stræbte han efter at skyde sig bag sin Halvbroder Kongen, der alene skulde have Ansvaret for Krigsrettens Anordning, og det lykkedes ham saa godt at holde sig i Baggrunden, at Barfod kunde mene ved Forhørets Begyndelse, at Gyldenløve ikke tidligere havde kritiseret hans Opførsel. Man vilde nu ikke kunne paastaa, at det var for Gyldenløves egen Skyld, at Processen kom i Gang; det vilde imidlertid have været ham en ringe Sag i Løbet af de 5 Maaneder siden Slaget at standse alle Anstalter dertil - om han havde vildet. Men det var ikke det, han tilstræbte.

Dette fremgaar af Skriftets partiske Tendens. Alt, hvad der kunde vidne imod Barfod, fremdroges omhyggeligt, hvorimod det, som kunde tjene til at undskylde eller forklare hans Opførsel, som oftest enten udelodes eller erklæredes for værdiløst. Ogsaa Barfods hele Fremgangsmaade under Retssagen og en Del af de subalterne Vidner underkaster han en skarp Kritik. Gyldenløve havde overtaget Aktoratet i Proceduren, endda Dommerstillingen. Allerede 7. Marts, endogsaa før noget Forhør havde fundet Sted, havde han Dommen færdig og vidste ikke bedre end at gentage den i Fremstillingen.

Gyldenløves Flaadeledelse var blevet kritiseret, og Kongen kendte dertil, men Spørgsmaalet er, om Kritikken kun er fremkommet af "Ondskab og Malice", eller virkelig havde nogen Grund, saa at han maatte se at feje for sin egen Dør. Der ligger en stille Kritik i Kommandør Kaptajnens Vidnesbyrd: Flag til at attackere Fjenden havde han ikke set, - en Kaptajns: Intet Blodflag var ophidset paa Generalskibet, - og en anden Officers Spørgsmaal om de skulde gøre Fyr, hvorpaa der blev svaret, at de skulde oppebie Generalens Signal. Det var, da Arrieregarden omsider var kommet den svenske Arrieregarde nær.

I modsætning til Signalbogen for 1711 skal Gyldenløve have tilladt for 1712, at det skulde bero paa de Admiraler over Flojene naar Tid var til at vise Blodflaget og begynde Attaken. (3). Raben kendte denne Tilladelse; Barfod har i det mindste ikke benyttet den. Dette giver Gyldenløve Anledning til følgende Udvikling, som tillige er en Prøve paa Tonen i Beretningen:

"Jeg skulde (ei ?) formode, at Vice-Admiral Barfod i nogen af disse Occasioner har kunnet vente et saadant Signal fra mig, som aleneste betyder at kanonere og angribe Fjenden, saa som han ikke aldeles har efterlevet de Signaler, som skulde bringe ham paa hans Post, og hverken d. 28de eller den 30te i Sær-

deleshed at have været Fjenden nær under Kanonskuds (Afstand) og altsaa kan det Vice-Admiral Barfod til at være paa sin Post, før saadant Signal eller Blodflag af mig burde gøres og ikke mig at gøre saadant Signal, førend han var kommet paa den Post og Fjenden saa nær, som det gjordes nødvendig: thi om han havde været saa nær som han burde, og da ikke havde engageret sig, havde jeg vel maatt (?) bringe ham til hans devoir lige saa vel som jeg har maatt gøre for ham andre og flere Signaler end som for Vice-Admiral Raben og den af ham commanderede Eskadre har været nødvendig".

Ved disse mange Ord undgik han en Tilstaaelse og kom udenom et ømt Punkt: Hvorledes var Tilstanden i hans egen Flaadefdeling? Det maa antages, at denne ogsaa var kommet Fjenden ret nær, da den jo dannede Fortsættelsen af Rabens Eskadre. Vidnerne udtalte, at "General" d. 30. September Kl. 2 1/2 var den svenske General kun et "lidet" Kanonskud nær, og da de Svenske kanonerede paa Fregatten Ørnen, gik de fjendtlige Kugler langt forbi Generalen.

Der kunde da ogsaa for ham have været Grund til at hejse Blodflag for sit Corps de Bataille, men da "Dronning Lovise" alligevel uden Ordre skød, fik Chefen en Retssag paa Halsen, og Flaget kom i Følge "Elefantens" Skibsjournal ikke op. I Brevet af 7. Marts anførte Gyldenløve Tegn paa, at de Svenske ikke tænkte paa at modtage Slag, og to Officerer mente det samme under Forhøret, men dette Argument kunde godt anvendes som et Forsvar for Gyldenløve, naar han ikke vilde indlade sig i Kamp.

De nyeste Fremstillinger af Slaget er aabenbart inde paa den samme Tankegang. En Forfatter siger, at hverken Wachtmeister eller Gyldenløve var ivrige efter at levere Slag "Begge havde den Hovedopgave at besejre Fjenden, men begge fandt det rigtigst kun at løse den sekundære Opgave: Henholdsvis at ødelægge eller forsvare den svenske Transportflaade. (4). En anden Forfatter udtaler: Gyldenløve havde ikke synderlig Lyst til at slaas; han burde have vist større Energi, og Barfod fik Skylden. (5).

Gyldenløve var i det hele taget en vel instrueret Teoretiker og Taktiker og dertil en forsigtig Manøvrist, men han synes ikke at have været nogen Ven af offensive Fremstød paa Kamppladsen. Det var maaske en Arv efter Faderen, hvis Ubeslutsomhed er bekendt, maaske ogsaa en Følge af hans legemlige Svaghed. I 1700 havde hans Hænder været alt for bundne til at

kunde vise synderlig Initiativ, men hans senere Krigstogter var ikke ledsaget af megen "Røg og Damp". En Undtagelse danner 1710 i Køgebugt, men ogsaa dengang indtog han med sine 26 Orlogsskibe en defensiv Stilling mod de 21 svenske Skibes overraskende Angreb.

Der var en stor Forskel paa Gyldenløves og Barfods sociale Stilling. At de begge hørte til Sæetaten var det eneste fælles Lighedspunkt. Som det ses paa officielle Dokumenter, udstedte af Gyldenløve (Søpas, Stævninger o.lign.), kaldte han sig "Hs. kgl. Majestæts til Danmark og Norge bestalter General-Admiral, Overkammerherre, Stiftsbefalingsmand over Island, Generalpostmester udi Norge, Herre til Grevskaftet Samsø, Friherre til Friherreskaftet Marcelisborg og Ridder af Dannebrog og Elefanten", hvorimod Barfod var en jævn, vel nogenlunde velstaaende Embedsmandssøn, der var opdraget i Livets praktiske, ofte haarde Skole.

Hs. Eksellence havde nydt en omhyggelig Opdragelse og Op-lærelse i Landets højeste Kredse under sin Faders kærlige Op-sigt. I Procesaaaret 1713 var han 35 Aar, medens Barfod med sine 63 var ud over sin bedste Alder. Man skulde mene, at denne Overlegenhed paa alle Omraader vilde vise sig ved en højmodig, hensynsfuld Optræden overfor en laverestaaende, men veltjent ældre Krigsfælle, men det lader til, at Barfod ikke faldt i Gyldenløves Smag - og aldrig havde gjort det. I 1709 ved Landstigningen i Skaane skulde Barfod være Næstkommanderende hos Gyldenløve med denne frabad sig ham efter sit Kendskab til ham fra 1700 og ønskede sig Raben i Stedet. (6).

Til Barfods Forhold i 1700 kendes kun lidt. Han var Chef (som prov. Schoutbynacht) paa "Trekroner" (84 Kan.) og senere skal han ifølge Gravskriften (7). have haft Kommandoen paa de danske Bombardérpramme, der sikrede Hovedstaden og Flaaden fra Søsiden. Men naar Gyldenløve senere taler om mange andre Lejligheder, hvor Barfod har vist sin "Insuffisance", då sigter han til noget, der er os aldeles ubekendt. Endnu hans Udnævnelse til selvstændig Eskadrechef er et Bevis paa den Tillid, man nærede til ham, især i Foraaret 1712, da en anden godt kunde være valgt dertil, og han gjorde sig ikke uværdig til denne Tillid.

Hvis Gyldenløve derimod tænker paa Aarene før 1699, da er hans Dom uberettiget, thi en nøjere Betragtning vil, som vi har set i den foregaaende Afhandling om Barfod her i Tidsskriftet,

(Personalhistorisk Tidsskrift), giver det Resultat, at Barfod nok i disse Aar vel ikke var begunstiget af Lykken, men dog brugte de uheldige Omstændigheder paa bedste Maade. For de første Aar af dette Tidsrum maa Gyldenløve siges at have modtaget partiske Underretninger. Han var da i sin Opvækst, men senere har han intet Hensyn taget til Niels Juels og Admiralitetet forestaaende Bedømmelse, hvor til Adgang dog stod ham aaben, da han selv som Admiral indtraadte i Kollegiet.

Lykkeligvis laa Barfods Skæbne ikke udelukkende i Gyldenløves Haand. Kong Frederik IV var som oftest en Karakterfast Mand, der forstod at danne sig en Mening om Sagerne og at sætte sin Mening igennem. Vi har alt set, at det kunde komme til et Sammenstød mellem ham og Gyldenløve. Efter dennes egen Opfordring har han "consideret" Barfods Sag med "Skønsomhed" og "Decisionen" blev mildere end vist Gyldenløve kunde billige.

General-Admiralen maatte 16. Januar 1714 tilskrive Barfod følgende Brev:

"Jeg har erholdt Hs. Majestæts Ordre af Gaars Dato, at den med Hr. Vice-Admiralens Anlangende hans udi Østersøen 1712 førte Conduite af Søetatsfiskalen formerede Proces skal være aldeles amortiseret og Hr. Vice-Admiralen til ingen præjudic komme, saa at han sit Sæde udi Admiralitetet herefter skal have og den hannem tilkommende Charge axcercere". Tillige blev der givet Barfod Permission til et Par Maaneders Ophold i Jylland.

Barfod indtog 30. Marts 1714 atter sin Plads i Admiralitetet foran Raben. Nogle Maaneder efter, 29. Juni 1714, fik "velædle og velbyrdige" Niels Barfod Bestalling som Admiral med Besolding efter Søetatsreglementet. Der tilsendtes ham en Afskrift af Bestallingen, hvorpaa han skrev sit Revers eller Embedsed. At Raben samme Dag blev Admiral, gav dog ikke denne Anciennitet fremfor Barfod.

I Oktober fik Barfod af Admiralitetet overdraget et særligt Hverv i Østjylland (Herning?). Mangt og meget vidner om Kongens Opfattelse af Barfods Forhold: Han var brugelig til Lands. Men Gyldenløve opnaaede sin Hensigt ved sin idelige Paavirkning overfor Kongen: Barfod var ingen duelig Mand til Søs. I Januar 1717 var han Medlem af en Undersøgelseskommision angaaende Prisegodset. D. 9. Marts 1717 blev han Deputeret i Søetatsens Generalkrigskommissariat; dette var ikke nogen Overgang til et lettere Arbejde, da Kommissariatet havde en meget vanskelig Opgave ved Flaadens Forsyning, særlig med Levnetsmidler, og var udsat for stræng Kritik.

Barfod kom til at bøde haardt for sin langsomme Sejlads d. 28. og 30. September. Har han forsyndet sig, da har han ogsaa lidt sin Straf. Maaske var "Justitia" en daarlig Sejler under Bidevindssejlad, intet tyder paa, at den erfarne Søulk selv skulde være ukyndig med Bidevindssejlad. Hvis ikke han var bevandret i Sømandskab, hvem skulde saa være det, og "Justitia" var ikke en ny Skibstype, men en gammel Kending for ham. Der er ingen som helst Grund til at tro, at han ønskede at lægge sin høje Chef Hindringer i Vejen; det ville have været et Galgenspil, som ikke stemmede overens med Barfods Personlighed. Der foreligger heller intet om, at Alderen gjorde sig gældende eller at han var hemmet i Udfoldelsen af sine Evner og sin Kundskab ved Sygdom.

Barfod kom aldrig til at føre Kommando til Søs mere, og hans sidste Aar hengled i Stilhed. Han døde d. 23. Februar 1730 og blev bisat i St. Petri tyske Kirkes Kapel.

(Hermed afsluttet)

- (1) Signalbog for 1711 bestemmer "udi Batailje": Alle Skibe skal for ikke doublere sig, saa at det ene Skib kommer til at ligge ved Siden af et andet. Næstefter Kollision var Doublering det Onde, som mest omhyggeligt maatte undgaas.
- (2) Denne kan ikke være den "Protocol over Krigsretsforhørene 1712, 1713", som findes i Rigsarkivet. Beretningens afvigende Henvisninger til Pagina i Kongens Eksemplar tyder paa, at den er en for Kongen særlig bestemt Afskrift. Iøvrigt er Rigsarkivets Eksemplar ogsaa kun en Afskrift, da Retsmedlemmernes egenhændige bekræftede Underskrifter mangler.
- (3) Desværre er Signalbogen for 1712 ikke fundet.
- (4) Schaffalitzky de Muckadell; Haandbog i Nordens Søkrigshistorie, p.227.
- (5) Tuxen og With-Seidelin: Den store nordiske Krig. IV, p.84.
- (6) Archiv for Søvæsenet 1837, p.71.
- (7) Marmora Dan. II, p.113.

B O G A N M E L D E L S E

Kay Larsen: Danmarks Kapervæsen 1807-14, Rosenkilde og Bagger. Kbh. 1972. Genoptryk. 228 sider, Kr. 58,50 incl. moms.

Rosenkilde og Baggers Forlag har i de senere år gjort sig fortjent ved at genudgive for længst udsolgte og efterspurgte bøger. Flere gange har der været tale om udgivelser, som maritimhistorisk interesserede kan have glæde af.

Senest har forlaget genudgivet forfatteren og marinehistorikeren Kay Larsens bog fra 1915 om Danmarks Kapervæsen 1807-14. Bogen indeholder først et afsnit (44 s.), hvori kaperiets forordninger og historik gennemgås. Kay Larsen benyttede sig generelt ikke meget af kildehenvisninger, og den foreliggende bog er i denne forbindelse ingen undtagelse. Det er lidt ærgerligt, fordi han ikke gør ret meget ud af myndighedernes overvejelser bag udstedelsen af kaperforordningen, og den, der vil søge ind bag de ting, som Kay Larsen fortæller om i dette afsnit, får ingen hjælp videre frem. Det næste afsnit (108 s.) er en meget vigtig fortegnelse over de skibe, der blev udstedt kaperbrev til. Navnelisten er et helt studium for sig. Den rummer navne fra den dansk-norske søkrigshistorie, pigenavne og en lang række særprægede navne, f.eks. "Den uvisse Gevinst", samt rent martialske navne som "Hævneren af Harme" o.l. I dette afsnit ligger bogens tyngdepunkt og dens store værdi som håndbog i den tilsyneladende helt uoverskuelige mængde af kaperfartøjer 1807-14. I tredje afsnit (28 s.) fortæller Kay Larsen småepisoder fra kapervirksomheden, eller "krøniker" som han kalder det. Dette afsnit giver et meget godt billede af denne meget brogede virksomhed, der skabte den tids "gullasch-baroner". I kapervæsenet gik den personlige profit og fædrelandskærligheden op i en højere enhed af ubestemmelig substans. Endelig er genoptrykket blevet yderligere brugbart ved, at forlaget har ladet Hanne Clausen udarbejde person- og fartøjsregistre til Kay Larsens tre afsnit. Bogen må fortsat betragtes som et meget væsentligt supplement til C.F.Wandel: Søkrigen i de dansk-norske farvande 1807-14 (udgivet samme år, 1915), som stadig er hovedværket om denne tids maritime historie.

Hans Chr. Bjerg